

פירוש הרמב"ם לאבות

גולה למקום תורה (ב, ז (חלק ב))

הרב יצחק שילת

משנה אבות

רבן יוחנן בן זכאי - קיבל מהלל ומשמאי.

הוא היה אומר:

אם עשית תורה הרבה -

אל תחזיק טובה לעצמך - כי לכך נוצרת.

חמישה תלמידים - היו לו לרבן יוחנן בן זכאי,

ואלו הן: רבי אליעזר בן הורקנוס, ורבי יהושע בן חנניה,

ורבי יוסי הכהן, ורבי שמעון בן נתנאל, ורבי אלעזר בן ערך.

הוא היה מונה שבחן -

רבי אליעזר בן הורקנוס - בור סיד, שאינו מאבד טיפה.

יהושע בן חנניה - אשרי יולדתו.

יוסי הכהן - חסיד.

שמעון בן נתנאל - ירא חטא.

אלעזר בן ערך - מעין המתגבר.

הוא היה אומר:

אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים -

ואליעזר בן הורקנוס בכף שניה - מכריע את כולם.

אבא שאול אומר משמו:

אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים -

דף מקורות

ואליעזר בן הורקנוס - אף עמהם -

ואליעזר בן ערך בכף שניה - מכריע הוא את כולם.

פירוש הרמב"ם

שיבח רבי אליעזר בזכרונות טוב, (בהידמותו לבור מוסד שלא יאבד מימיו).

ושיבח רבי יהושע במעלות המידות, (כי בהם יאושר האדם ויכובד ויאהבוהו רוב עולם, ולזה הוא מאשר בו יולדתו).

ורבי יוסי שיבח בטוב מעלות המידות, ובמעלות השכליות.

רבי שמעון שיבח ביראת חטא והוא זריזות והשתדלות בענייני עסקי הטוב ושמירתו מרע.

ושבח רבי אליעזר בן ערך בטוב ההבנה, והיות כל עניין עמוק קל אצלו, ותבונתו מוספת על העניין:

אבות דרבי נתן

נכנס ר"א בן עזריה כיון שראהו אמר לשמשו טול לפני כלי ולך אחרי לבית המרחץ לפי שאדם גדול הוא ואיני יכול לעמוד בו נכנס וישב לפניו ואמר לו אמשול לך משל למה"ד לאדם שהפקיד אצלו המלך פקדון בכל יום ויום היה בוכה וצועק ואומר אוי לי אימתי אצא מן הפקדון הזה בשלום אף אתה רבי היה לך בן קרא תורה מקרא נביאים וכתובים משנה הלכות ואגדות ונפטר מן העולם בלא חטא [ויש לך לקבל עליך תנחומים כשחזרת פקדונך שלם] א"ל ר' אליעזר בני נחמתני כדרך שבני אדם מנחמין.

כשיצאו מלפניו הוא אמר אלך לדמסית למקום יפה ומים יפים ונאים והם אמרו נלך ליבנה למקום שתלמידי חכמים מרובים אוהבים את התורה הוא שהלך לדמסית למקום יפה ומים יפים ונאים נתמעט שמו בתורה הם שהלכו ליבנה למקום שת"ח מרובים ואוהבים את התורה נתגדל שמם בתורה:

שבת קמז

אמר רבי חלבו: חמרא דפרוגיטא ומיא דדיומסת קיפחו עשרת השבטים מישראל. רבי אליעזר בן ערר איקלע להתם, אימשיה בתרייהו איעקר תלמודיה. פי הדר אַתָּא, קם למיקרי בספרא, בעא למקרי "החדש הזה לכם", אמר "החרש הנה לכם". בעו רבנן רחמי עליה והדר תלמודיה. והיינו דתנן, רבי יהוראי אומר: הוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבא אחריה, שחבריה יקיימוה בידה, ואל בינתה אל תשעו.